

NÄTSMART PÅ LÄTT SVENSKA

VUXENHANDLEDNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

3

Presentation av Aktiv Skola och vår utbildning *Nätsmart på lätt svenska*

4-9

Del 1: Nätet

Diskussionsfråga 1:1 – 1:3

Innehållsfråga 1:1 – 1:3

10-13

Del 2: Kroppslig integritet

Diskussionsfråga 2:1 – 2:3

Innehållsfråga 2:1 – 2:3

14-17

Del 3: Grooming

Diskussionsfråga 3:1 – 3:3

Innehållsfråga 2:1 – 2:3

18-22

Del 4: Berätta!

Diskussionsfråga 4:1 – 4:3

Innehållsfråga 4:1 – 2:3

Stiftelsen Aktiv Skola tar ett brett grepp över en av vår tids viktigaste frågor – skolan.

Aktiv Skola vill med sitt engagemang bidra till en bättre skola för alla. Vi tar fram kostnadsfritt utbildningsmaterial som riktar sig till elever, lärare och föräldrar. Vi fokuserar på områden som grooming, hälsa, mobbning och droger.

Detta är en vuxenhandledning till vår webbaserade utbildning *Nätsmart på lätt svenska*, www.aktivskola.org/utbildning.

Nätsmart på lätt svenska är framtagen med barnen som främsta målgrupp. Vi rekommenderar pedagoger och föräldrar som planerar att introducera och använda den i undervisningen eller hemmet, att själva först gå igenom hela utbildningen för att få en god överblick över strukturen och vad som tas upp i de olika delarna.

Utbildningen har fyra olika delar:

Del 1 - Nätet

Del 2 - Kroppslig integritet

Del 3 – Grooming

Del 4 – Att berätta

Varje del innehåller ett avsnitt i en dramatiserad följetong om Elsa, Anna och Hedvig samt en animerad film där Aktiv Skolas maskotar Tryggve och Joy berättar om nätet och grooming. I varje del finns det även två olika typer av frågor, innehållsfrågor med svar samt diskussionsfrågor. Denna handledning syftar till att ge den vuxne tillräcklig kunskap för att kunna leda resonemanget kring diskussionsfrågorna.

Hur man väljer att använda Nätsmart på lätt svenska kan förstås variera, vårt förslag är dock att man går igenom en del i taget. Till exempel, om det sker i klassrummet, kan eleverna ges möjlighet att individuellt genomföra en del och då också få tid att själva eller i mindre grupper fundera eller gå igenom avsnittets tre diskussionsfrågor. Klassen återsamlas sedan för att gemensamt utbyta erfarenheter utifrån de diskussioner som uppstått.

Allra bäst effekt får man om även elevernas föräldrar genomför utbildningen, vuxenvärldens insikt och kunskap om barnens digitala liv är tyvärr ofta inte tillräckligt god. Att barnen och de vuxna står på samma kunskapsnivå ger bästa förutsättningarna för en givande diskussion för bägge parter.

Utöver denna handledning kan ni även hitta en massa annat kostnadsfritt utbildningsmaterial på www.aktivskola.org/utbildningsmaterial, både vad gäller grooming men även alla andra områden som Aktiv Skola jobbar med.

DEL 1: NÄTET

Diskussionsfråga 1:1

Elsa i filmen gillar att spela onlinespel. Vad brukar du göra på internet? Vilka appar och spel använder du?

Handledning

Frågan syftar till att skapa intresse för utbildningen, men även till att ge den vuxne litet insyn i barnens digitala värld. Barnen behöver förstå och känna att utbildningen som de nu just startat berör dem, att förövarna finns på riktigt och söker sina offer i just de spel och chattar som barnen använder.

Fakta

Groomare agerar på barnens arena, det är logiskt att de söker efter offer där barnen befinner sig, och dessutom på platser som upplevs som trygga och säkra av både barn och vuxna. Detta är en insikt som tyvärr ibland saknas och ett viktigt syfte med Nätsmart på lätt svenska är ju just att öka medvetenheten om hur grooming går till.

De vanligaste förekommande plattformarna där sexualbrott begicks under 2020-2021 var Snapchat, Instagram, Star Stable, Skype och Kik.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 1:2

Elsa träffar en ny kompis, "Anna", i ett onlinespel. Hur verkar Anna vara tycker du? Känner barnen igen sig i att okända bett dem om hjälp i till exempel spel? Vad gjorde de då?

Handledning

Anna verkar ju vara väldigt snäll, dessutom verkar hon behöva hjälp av Elsa. Man finns det någon risk att Anna kanske bara låtsas att hon är dålig på spelet för att få kontakt med Elsa? Kan det vara så att Anna säger att hon tycker Elsa är duktig på spelet bara för att Elsa ska tycka om henne?

Fakta

Groomare har ofta väl uttänkta strategier för sitt agerande. Smicker i kombination med frågor om hjälp är vanliga sätt att få den första kontakten med offren. Att sedan så snart som möjligt ta reda på personlig information om barnet de sökt kontakt med är vanligt i syfte att använda detta för att sedan beskriva sig själv och därmed skapa en upplevelse om att man är lika vad gäller familjesituation, intressen, värderingar med mera.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 1:3

Har du umgåtts med personer på nätet som du aldrig träffat på riktigt? Vad vet du om dem?

Handledning

Sannolikt har eleverna i klassen en massa vänner och kontakter på nätet som de aldrig har träffat på riktigt. Detta är en naturlig social kontakt för många barn och unga. Det finns mycket positivt med ett rikt socialt liv på nätet, så länge det hanteras på ett klokt sätt.

Men det är en riskfylld miljö som barnen behöver lära sig att hantera. Att till exempel dela personlig information med människor som man inte känner eller inte har träffat på riktigt är inte någon bra idé.

Bland eleverna i klassen förekommer det sannolikt olika strategier för hur man agerar när en okänd person kontakter dem, här kan eleverna berätta detta för varandra och resonera kring för- och nackdelar med olika ageranden.

Fakta

I princip alla svenska barn mellan 8 och 19 år använder internet, 9 av 10 lågstadiesbarn använder det dagligen.

Barn har kompisar på nätet som föräldrar inte känner till. På mellanstadiet har vart fjärde barn nätkompisar.

3 av 10 barn mellan 12 och 19 år uppger att de har utsatts för oönskade kontaktförsök.

Roblox är ett exempel på en digital plattform som växer kraftigt bland barn födda på 10-talet, utvecklingen är att den parallellt med att vara en spelplattform även kommit att bli en kanal där det pågår mycket kommunikation, både med personer man träffat och känner, men även med okända personer.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Innehållsfråga 1:1

Ge några exempel på dåliga saker med nätet.

Svar

Till exempel:

- det kan dyka upp obehagliga bilder och filmer på nätet
- en del av det som skrivs och visas på internet är inte sant
- det sprids många elakheter på nätet

Innehållsfråga 1:2

Vad händer om du tar bort till exempel en bild eller en kommentar som du lagt upp på nätet?

Svar

Även om bilden eller kommentaren inte syns just nu försvinner den aldrig eftersom den sparas i servrar.

Innehållsfråga 1:3

På nätet kan man vara anonym. Vad betyder det att vara anonym?

Svar

När man är anonym berättar man inte vem man är. Till exempel inte vad man heter på riktigt eller var man bor.

Gör det NU annars kommer jag skicka bilden på dina FULA BRÖST till ALLA DINA KLASSKOMPISAR!

Och till DINA FÖRÄLDRAR!!

DEL 2: KROPPSLIG INTEGRITET

Diskussionsfråga 2:1

Varför tror du att Anna vill att Elsa ska skicka en bild på sina nakna bröst?

Handledning

Det kan ju finnas många orsaker, Anna kanske har helt ärliga avsikter men risken är stor att så inte är fallet. Barn bör därför i alla situationer undvika att skicka bilder och annan personlig information till personer de inte känner.

Att skicka bilder på någon annan kan vara straffbart. För unga idag är detta ofta något som faller sig väldigt naturligt, insikten att man gör något som kan påverka någon annan negativt finns inte alltid, inte heller kunskap om att det faktiskt är olagligt.

Fakta

Det kan strida mot dataskyddsförordningen, GDPR, att sprida bilder på andra personer utan deras tillstånd. Detta kommer i fråga om man till exempel delar en bild på sociala medier. I lagen anses barn dessutom ha "ett extra skyddsvärde".

Vid sidan om detta kan man ju också göra en annan människa väldigt illa om man delar bilder på dem mot deras vilja. Dessutom kan det vara för sent om man ångrar sig - när bilden väl finns på nätet då är den där för alltid och möjlig att snabbt spridas vidare.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Integritetsskydds-
myndigheten

Diskussionsfråga 2:2

Vad tycker du att Elsa ska göra nu? Vad hade du gjort om du varit Elsa?

Handledning

Barn är ofta uppfostrade att vara artiga och snälla, vi får lära oss från tidig ålder att vara tillmötesgående och inte avfärda andra. Detta är något som Anna använder till sin fördel.

Till en början upplever Elsa kanske att hon har hittat en ny spännande kompis i Anna som hon vill dela hemligheter och privata bilder med. Känslan är dock att Elsa sedan inte är bekväm med utvecklingen. Vi behöver tala om för barnen att vid minsta tveksamhet är det alltid ok att säga nej och även att avfölja eller på annat sätt avsluta kontakten. Det handlar om integritet och samtycke.

Fakta

Grooming är en process, det är inte ett statiskt tillstånd. Det gäller att bryta den processen och kontakten så snabbt som möjligt när något inte känns bra. Groomaren kommer inte att sluta förrän hen har fått det hen vill ha.

Diskussionsfråga 2:3

Har du varit med om något obehagligt på nätet någon gång?

Handledning

Det är högst sannolikt att barnen i klassen har varit med om saker som de tycker är obehagliga på nätet. Många gånger har de varit oförberedda när de mötts av våld, porr eller missledande information. De kan till exempel ha klickat på en länk i god tro och mötts av porr eller en filmad misshandel.

Risken finns också att barnen inte berättar om vad de upplever på nätet för anhöriga eller andra vuxna utan bär på det otäcka eller obegripliga för sig själva.

Genom att barnen berättar för varandra om obehagliga saker får de en möjlighet att ventileras och förhoppningsvis skapas även en insikt i att de inte är ensamma om sina upplevelser och funderingar. Vuxna omkring dem får då också en möjlighet att förklara och berätta kring det som de har upplevt.

Fakta

När det gäller till exempel porr finns det undersökningar som visar att det finns ett stort glapp mellan barnens konsumtion av porr och de anhörigas bild av när barnen börjar kolla på porr. I en undersökning uppgav 72 procent av föräldrarna till barn från 12 år och uppåt, att deras barn inte konsumerade porr. När man frågade barnen visade det sig att 8 av 10 hade sett porr eller såg på porr regelbundet. Ett sätt att skydda barnen kan vara att installera ett porrfilter, det har visat sig fungera ganska bra.

Skanna qr-koderna för fördjupad info.

Aktiv Skola

Innehållsfråga 2:1

Vad betyder kroppslig integritet?

Svar

Kroppslig integritet betyder att varje människa bestämmer över sin kropp och att ingen får göra något med din kropp som du inte vill göra.

Innehållsfråga 2:2

Vad betyder samtycke?

Svar

Samtycke betyder att du ger okej till att någon gör något med din kropp. Till exempel kramar dig eller tar ett foto på dig.

Innehållsfråga 2:3

Vad ska du tänka på när du delar bilder och filmer på nätet?

Svar

Du ska aldrig dela bilder eller filmer med någon på nätet, om du inte kan vara helt säker på vem det är. Du får heller inte dela bilder eller filmer på någon annan om den personen inte sagt att det är okej.

DEL 3: GROOMING

Diskussionsfråga 3:1

Vad tror du händer om Elsa inte skickar fler nakenbilder?

Handledning

Mest sannolikt inget alls, i de allra flesta groomingfall händer det ingenting om den som utsätts slutar svara, det är som regel tomma hot från groomaren. Att till exempel sprida materialet vidare eller att göra verklighet av andra hot är som regel inget som ligger i groomarens intresse, det ökar dessutom risken för att deras verkliga identitet röjs, detta gäller särskilt när groomaren görs medveten om att barnet berättat om hoten för någon annan, allra helst en vuxen. Men, det kan vara tufft att avbryta själv, att ta hjälp av en vuxen och gör det tillsammans om det känns lättare.

Till en början upplever Elsa kanske att hon har hittat en ny spännande kompis i Anna som hon vill dela hemligheter och privata bilder med. Känslan är dock att Elsa sedan inte är bekväm med utvecklingen. Vi behöver tala om för barnen att vid minsta tveksamhet är det alltid ok att säga nej och även att avfölja eller på annat sätt avsluta kontakten. Det handlar om integritet och samtycke.

Fakta

Groomaren inleder ofta kommunikation med smicker eller med en önskan om hjälp, detta övergår sedan i hot, i detta fall att bilderna skall spridas till andra, ibland förekommer det att groomaren hotar att skada anhöriga eller sig själva om de inte får som de vill.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 3:2

Vad tycker du att Elsa ska göra nu? Vad hade du gjort om du varit Elsa?

Handledning

Att Elsa tog bilden och skickade den kan ju inte göras ogjort, men ibland gör man tokiga och ogenomtänkta saker, det händer både barn och vuxna. Det är viktigt för barnen att inte mötas av en reaktion från vuxenvärlden som skapar ännu mer skam.

Nu gäller det att inte göra det hela värre genom att skicka fler bilder. Känslan är ju att Elsa tycker att det är obehagligt och att hon sannolikt inte vill ha mer kontakt med Anna. Det bästa Elsa kan göra nu är att samla så mycket bevis hon kan från deras konversation, stänga ner och prata med en vuxen.

Skanna qr-koderna för att ta del av vårt utbildningsmaterial inom grooming.

Aktiv Skola

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 3:3

Varför tror du att Elsa inte berättar för sin pappa om det som hänt?

Handledning

Det kan ju vara flera saker, Elsa tycker kanske det känns pinsamt samtidigt som hon verkar vara rädd för att Anna skall göra verklighet av sina hot och skicka bilderna till andra personer.

Det händer att vuxenvärlden ibland reagerar med restriktioner när barn berättar att de till exempel har skickat bilder. Detta bör man som vuxen vara väldigt försiktigt med. Att ha sociala kontakter via nätet är idag väldigt avgörande för många barn och unga, risken att blockeras från detta, även om det skulle vara på grund av en anhörigs omtanke, riskerar att leda till att barn inte fortsätter att berätta av rädsla för att den viktiga sociala kontaktvägen försvinner.

Fakta

Känslor som är vanligt förekommande hos utsatta barn är:

- Rädsla: Tänk om personen gör verklighet av sina hot...
- Skuld: Nu har jag gjort något som mamma och pappa sa att jag inte fick...
- Skam: Jag trodde ju vi var vänner på riktigt, hur kunde jag vara så dum...
- Oro: Vem har sett bilderna, vad kommer att hända nu...

Om det finns en medvetenhet i vuxenvärlden om att det här är känslor som utsatta barn bär på, ökar förutsättningarna för förståelse och ett konstruktivt bemötande.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Innehållsfråga 3:1

Vad är grooming?

Svar

Grooming är när en vuxen tar kontakt med barn på internet för att de ska göra saker med sin kropp som de inte vill.

Innehållsfråga 3:2

Brukar en groomare ha kontakt med en person i taget eller brukar en groomare ha kontakt med många personer samtidigt?

Svar

De allra flesta groomare har kontakt med flera barn samtidigt.

Innehållsfråga 3:3

Vad ska du tänka på om du råkar ut för en groomare?

Svar

Ta screenshots, fota skärmen eller spela in skärmen och berätta sedan för en vuxen som du litar på.

DEL 4: BERÄTTA!

Diskussionsfråga 4:1

Vem tror du att den som kallar sig Anna egentligen är?

Handledning

Det verkar ju ganska troligt att "Anna" egentligen är någon annan än hen utgett sig för att vara när hen tog kontakt med Elsa från allra första början. Förmodligen fanns en plan redan då som inte handlade om att få hjälp i Kaninspelet eller att hitta en ny kompis utan snarare att få Elsa att skicka nakenbilder på sig själv.

Det är ju just detta som är så svårt på internet, att man kan vara helt anonym, det är till exempel aldrig säkert att ett uppvisat foto på den som man skriver med verkligen visar den riktiga personen.

I detta fall verkar det ju dessutom vara en risk att "Anna" är på väg att lura Elsas kompis på samma sätt.

Fakta

Grooming som företeelse har egentligen funnits länge men har fått en större genomslagskraft i och med internet. På nätet kan man vara helt anonym och tekniken innebär också att det är mycket enklare att som förövare driva många parallella kontaktförsök, något som inneburit att tiden mellan första kontakt och fullbordat sexuellt övergrepp blir allt kortare, ibland några få dagar.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 4:2

Elsas pappa är orolig för Elsa. Vad tycker du att han ska göra för att få Elsa att berätta vad som hänt?

Handledning

Det är intressant här att få ta del av vad barnen tycker är ett bra agerande från den vuxnes sida. Hur tycker de att en vuxen bör bemöta dem om de skulle berätta om något som har hänt? Har de kanske exempel på när de har berättat för en vuxen och reaktionen inte blev vad de önskat?

Fakta

Det kan vara väldigt svårt för barn att berätta om något otäckt som hänt dem eller om de vet att de kanske har gjort något som den vuxna inte gillar eller har förbjudit.

Tips på hur man kan öppna upp för samtal kan vara:

1. Lyssna, bekräfta och skapa förtroende
2. Ställ frågor
3. Ta inte över samtalet
4. Stärk barnet
5. Berätta vad som händer härnäst

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Aktiv Skola

Diskussionsfråga 4:3

Vem skulle du berätta för, om du var med om något obehagligt?

Handledning

Barnen får här öva sig på att komma på en eller flera vuxna som de kan prata med om något hänt dem. Det spontana är ju säkert mamma och/eller pappa men det kan ju finnas situationer när det känns mer bekvämt att initialt prata med någon annan vuxen eller kanske när mamma och pappa inte finns omedelbart tillgängliga, vem skulle de prata med då?

Fakta

Förhoppningsvis har alla barn någon vuxen i sin närhet som de känner förtroende för. Allt annat är bättre än att vara tyst. Ett alternativ till den närmaste familjen kan vara en släkting, kompisens föräldrar, en lärare eller någon i föreningen som man känner sig trygg med och som man kan berätta för.

Skanna qr-koden för fördjupad info.

Röda Korset

Innehållsfråga 4:1

Varför måste du berätta för en vuxen som du litar på om du råkar ut för grooming?

Svar

Om du inte berättar kommer groomaren att fortsätta att pressa dig och dessutom tvinga andra barn att göra saker som de inte vill.

Innehållsfråga 4:2

Vad ska du tänka på när du är ute på nätet?

Svar

- Stäng av om något obehagligt händer och prata med en vuxen
- Var anonym
- Dela inget med någon du inte vet vem det är
- Ha privata konton på sociala medier

Innehållsfråga 4:3

Vad tycker du själv är det viktigaste du lärt dig i den här utbildningen?

Svar

Öppen fråga (inget svar).

Vi vill gärna veta vad ni tycker
om utbildningen. Vad lärde ni er?
Vad kan vi förbättra? Mejla oss på
natsmart@aktivskola.org

Skanna mig!

AKTIV NÖ SKOLA